

УДК 343.9.01:001.4

КРИМІНАЛІЗАЦІЯ У ПОНЯТІЙНОМУ АПАРАТІ КРИМІНОЛОГІЧНОЇ НАУКИ

М. Ю. Валуйська, кандидат юридичних наук, доцент кафедри кримінології та кримінально-виконавчого права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, м. Харків

Постановка проблеми. Успішність виконання кримінологічною наукою свого основного завдання – запобігання злочинності – обумовлена великою кількістю різних чинників, у тому числі й точністю понятійного апарату цієї науки. Слід зазначити, що понятійний апарат будь-якої науки, з одного боку, має відповідати її потребам у точності відображення досліджуваного нею предмета, а з другого, не може існувати відокремлено від понятійних апаратів інших, у першу чергу, суміжних наук.

За своєю природою кримінологія є наукою комплексною. При вивченні свого предмета вона спирається на правові та суспільні науки, оскільки вирішення кримінологічних проблем неможливе без глибокого проникнення у різні галузі суспільного життя. Для цього кримінологія користується надбаннями таких наук, як філософія, прикладна економічна теорія, педагогіка, психологія, соціологія з великим різноманіттям їх напрямів, що більш детально вивчають проблеми особистості, сім'ї, соціальних груп, соціальних патологій тощо. Кримінологія є загальнотеоретичною наукою для всіх наук кримінально-правового циклу (кримінального, кримінального процесуального, кримінально-виконавчого права, криміналістики, оперативно-розшукової діяльності, судової психології та ін.) [1, с. 18–19].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Оцінюючи співвідношення понятійного апарату кримінології та інших наук, І. М. Даньшин справедливо зазначав, що, користуючись категоріями

і законами суміжних наук, кримінологія конкретизує їх щодо свого предмета. Кримінологія не втручається у сферу зазначених наук, механістично не поглинає їх. Утім, вона не розчиняється в цих знаннях, а лише синтезує різні дослідження з питань злочинної поведінки, що проводяться представниками інших наук, реципує окремі їх положення і досягнення, що стикаються з проблемами злочинності, творчо адаптує подібні запозичення для своїх потреб. Спираючись на все це, кримінологія формулює й обґрунтовує свої власні висновки, положення і рекомендації [2, с. 7–8].

Проблемі понятійного апарату кримінологічної науки, його розвитку та співвідношенню із понятійними апаратами інших наук тією чи іншою мірою приділяли увагу чимало науковців. Серед авторів, яким належить найбільш значний внесок, слід відзначити таких вітчизняних та зарубіжних вчених, як В. В. Голіна, Б. М. Головкін, І. М. Даньшин, О. М. Джу́жа, А. І. Долгова, А. П. Закалюк, А. Ф. Зелінський, О. Г. Кальман, О. М. Костенко, М. І. Панов, В. І. Шакун та ін.

Постановка завдання. Необхідність наукового вирішення цього питання обумовлена тим, що існує досить велика кількість об'єктів дослідження, структурні елементи яких є предметами різних наук. Через це відповідна наука, розглядаючи значущі для неї властивості та якості певного явища чи процесу (у загальнофілософському сенсі – речі), надає йому власне тлумачення, в якому сконцентровано найбільш важливі ознаки. При цьому різні науки можуть використовувати однакові терміни, але змістовне наповнення понять, які ними позначаються, як правило, має відмінності, що обумовлено низкою причин, зокрема, різними методами вивчення, варіативними ракурсами висвітлення проблем, що вивчаються, різними ступенями повноти та глибини дослідження тощо.

Виклад основного матеріалу дослідження. На наш погляд, наявність кількох визначень одного явища чи процесу з позицій різних наук суттєво збагачує теорію, але є неприпустимим у випадках, коли через збіг форми (співпадіння термінів, якими позначається це явище чи процес) виникає неоднозначність тлумачення норми права. За таких умов у кожному конкретному випадку необхідно розкривати у відповідному нормативному документі зміст поняття, яке позна-

часться терміном, що може використовуватися для нетотожних за змістом та обсягом понять. Але можливість виникнення ситуації неоднозначного розуміння змісту понять, що позначаються одним і тим самим терміном, на наш погляд, не є достатньою підставою заборони плюралізму теоретичної складової науки, оскільки це, по суті, є відмовою від подальшого вивчення явища (процесу, речі), яке має нормативно закріплений термін, і неминуче призведе до стагнації досліджень, перешкоджатиме науковому прогресу.

Досить часто лексеми «поняття» та «термін» використовують як синоніми. Слід сказати, що між ними дійсно існує певний зв'язок, але їх зміст та роль у науковій діяльності не є тотожними. Поняття – це одна з форм відбиття світу та мислення, за допомогою якої пізнається сутність явищ, процесів, узагальнюються їх суттєві риси та ознаки. Поняття є продуктом історичного розвитку пізнання, що, підіймаючись від нижчого щабля на вищий, резюмує на основі практики здобуті результати у все більш глибокі поняття, вдосконалює, уточнює старі та формулює нові поняття, які так само не є статичними, не є остаточними, не є абсолютними, а знаходяться у постійному розвитку, змінюються, прогресуючи у бік адекватного відбиття дійсності [3, с. 354].

Термін (від лат. *terminus* – межа, кордон) тлумачиться як однозначне слово або словосполучення, що фіксує певне поняття науки, техніки, мистецтва тощо. Термін є елементом наукової мови, введення якого обумовлене необхідністю точного та однозначного позначення наукових даних, особливо у випадках, коли серед загальноживаних лексем немає таких, що можуть бути використані [3, с. 454].

Понятійний апарат будь-якої науки – це сукупність (в ідеалі – система) понять, якими ця наука оперує на найвищому рівні її узагальнення. Це є своєрідним інструментарієм, за допомогою якого відбувається розвиток науки. Терміни використовуються для надання науковим поняттям словесної форми, максимальної конкретизації досліджуваної речі (явища, процесу), відокремлення останньої від решти.

Але існують випадки, коли одне й те саме слово є і поняттям, і терміном. Так, наприклад, М. І. Панов зазначає, що у теорії кри-

мінального права існує *поняття «діяння»* (курсив наш. – М. В.), яке визначається такою сукупністю ознак: діяння має бути конкретним, усвідомленим і вольовим актом поведінки людини, суспільно небезпечним та протиправним. *Термін «діяння»* (курсив наш. – М. В.) вживається в КК України, теорії кримінального права і судовій практиці у двоякому значенні: а) у ст. 11 КК за допомогою цього терміна визначається поняття злочину, що охоплює всі ознаки, притаманні злочину, тобто вживається як синонім терміна «злочин»; б) застосовується тільки для характеристики однієї з ознак об'єктивної сторони, тобто дії чи бездіяльності. При аналізі цієї ознаки складу злочину мова повинна йти саме про друге значення терміна «діяння» [4, с. 452, 453].

При цьому вживання слова «діяння» не обмежується сферою кримінального права. Із тлумачного словника з'ясовуємо, що «діяння» використовується у високому стилі – дія, вчинок, звершення (великі діяння) і у спеціалізованій сфері – злочинне діяння, протиправне діяння [5]. Отже, одне й те саме слово може бути і поняттям, і терміном, і загальнозживаною лексемою.

Одним із термінів, яким позначається явище, що паралельно вивчається науками кримінального права, кримінології, соціології та ін., є термін «криміналізація». Це слово має іншомовне коріння і походить від лат. *criminalis* (злочинний). Подібні терміни є й в інших мовах, зокрема, в англійській (*criminalization*), французькій (*criminalization*), російській (криміналізація). Тлумачний словник С. І. Ожегова та Н. Ю. Шведової дає пояснення слова «криміналізувати» (криміналізувати), зазначаючи, що воно означає (російською) «вовлечь (вовлечать) в сферу впливання преступного мира». Як приклад застосування наводиться іменник «криміналізація» (криміналізація), зокрема «криміналізація властных структур» (криміналізація владних структур) [6].

У науці кримінального права термін «криміналізація» означає визнання вищим законодавчим органом тих чи інших дій (бездіяльності) злочинними, якщо раніше вони такими не вважалися, з визначенням у нормі Особливої частини законодавства про кримінальну відповідальність конструктивних, найбільш характерних ознак злочину та можливого покарання за його вчинення. Іноді

терміном «криміналізація» позначають загальне посилення репресій у вигляді підвищення санкцій, введення додаткових покарань, обмежень тощо. С. А. Тарарухін зазначає, що найважливішими критеріями криміналізації із позицій кримінального права є: 1) оцінка поведінки особи як суспільно небезпечної; 2) визнання поведінки такою, що суперечить моралі та засуджується більшістю громадян; 3) констатація факту, що боротьба з такою поведінкою можлива лише шляхом застосування кримінального покарання і вжиття інших заходів примусу та що заходів переконання для цього недостатньо; 4) встановлення факту, що зазначене покарання здатне забезпечити загальну і спеціальну превенцію. Криміналізація зумовлюється: підвищенням суспільної небезпечності певних діянь; необхідністю усунення прогалин у законодавстві; встановленням нових суспільних відносин, що потребують охорони за допомогою норм кримінального права [7, с. 392–393].

Слід зазначити, що цей термін має широке вживання не лише у спеціальних науках, а й у засобах масової інформації. Огляд сучасних публікацій ЗМІ свідчить про досить широке застосування терміна «криміналізація» у поєднанні з вказівкою на соціальні, економічні, політичні та інші складові, що є важливими для життєдіяльності суспільства. Частота використання у засобах масової інформації, виступах посадових осіб, у побутовій мові таких словосполучень, як «криміналізація економіки», «криміналізація суспільства», «криміналізація особистості», надали їм статусу усталених зворотів. Але це не лише не виключає можливості наукового осмислення явищ та процесів, що позначаються цими термінами, а, навпаки, вимагає від учених їх дослідження з метою формулювання відповідних понять, що дасть можливість більш глибоко пізнати те, що становить загрозу суспільству, та розробити відповідні заходи протидії.

Деякі науковці, осмислюючи поняття «криміналізація», спираються на його загальнолітературне тлумачення. Інші конкретизують його щодо сутності та значущих (на їх погляд) характеристик криміналізації як процесу, що може впливати на різні елементи соціуму. Прикладом першого підходу є дослідження Г. Ю. Дарнопиха, який зазначав, що «найбільш активно відбувається *криміналізація влади*

(курсив наш. – *М. В.*), що має наслідком нестабільність, розбалансованість діяльності політичних структур, зниження рівня керованості соціально-економічними процесами, загострення критичної невдоволеності громадян. Криміналізація суспільних відносин стає системною загрозою економічній безпеці держави, суспільства та особи. Особливо це стосується рівня особистої і майнової захищеності громадян» [8, с. 131–133].

Аналогічне застосування цього терміна знаходимо також у роботі Н. О. Ляшенка, де висловлюється думка про те, що криміналізація суспільства виступає одним із чинників, що обумовлює проблеми соціалізації дітей у сучасній Україні [9, с. 342–347].

І. В. Маслій наводить власне наукове бачення проблеми криміналізації явищ та процесів у сучасному суспільстві. Зокрема, ним пропонується розглядати криміналізацію економіки у таких значеннях: 1) як соціально-економічний процес, у межах якого відбувається тіньовий перерозподіл капіталів, що, у свою чергу, служить фактором відтворення корисливих злочинів у сфері господарської діяльності та формує феномен економічної злочинності, здебільшого організованих її форм; 2) як стан економіки, при якому суттєву питому вагу становить отримання незаконних злочинних доходів від господарської діяльності [10, с. 4–8]. Криміналізація економіки визначена автором наведеного тлумачення як соціальний деструктивний процес, у межах якого легальні економічні інститути у зв'язку з поширенням правопорушень або злочинів економічної спрямованості набувають рис тіньових та/або кримінальних інститутів, що призводять до негативних наслідків у вигляді матеріальної шкоди [10, с. 4–8].

Аналізуючи природу та зміст криміналізації економіки як динамічного процесу, узагальнюючи його суттєві риси та ознаки, І. В. Маслій із позицій кримінології вивчає один із проявів криміналізації у життєдіяльності суспільства, чим сприяє формулюванню більш загального поняття «криміналізація» у кримінологічній науці, яке може бути використано не лише щодо економіки, а й стосовно інших соціальних об'єктів, які вивчає кримінологічна наука (наприклад, стосовно поняття «особистість»). І тут існують певні напрацювання суміжних із кримінологією наук: окремі фахівці

у галузі соціології культури, духовного життя намагаються досліджувати особливості соціокультурного процесу криміналізації особистості у сучасному суспільстві, аналізуючи чинники криміналізації особистості у сучасних соціокультурних умовах, особливості процесу криміналізації особистості, механізм формування мотивації злочинної поведінки особистості у кризовій соціокультурній ситуації [11].

Вочевидь, зважаючи на широкий суспільний резонанс, викликаний посиленням процесів впливу злочинного світу на життєдіяльність соціуму, проблема криміналізації взагалі та криміналізації особистості злочинця, зокрема, знайшла своє відбиття у Концепції розвитку кримінологічної науки в Україні на початку XXI століття, де зазначається, що необхідно дослідити зв'язок соціально-економічних детермінант із «процесами несприятливого формування особи, передусім неповнолітнього, молодіжного віку, соціально незайнятого та нереалізованого у суспільному середовищі, а також з особливостями національного менталітету, расовою, етнічною, релігійною, у тому числі конфесійною, належністю, вивчити механізми можливого впливу останніх на *криміналізацію особи* (курсив наш. – М. В.) та соціальних груп» [12, с. 16, 17]. У паспорті спеціальності 12.00.08 – кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право, затвердженому Президією Вищої атестаційної комісії України постановою від 21 травня 2008 р. № 38–06/6, серед напрямів досліджень у галузі кримінології також зазначено про криміналізацію особистості.

Автор торкалася цього питання у статті «Деякі аспекти усунення соціальних та морально-психологічних причин, що призводять до криміналізації окремих індивідів» [13] і вважає, що проблема є вельми серйозною, комплексною, багатоаспектною, але водночас такою, що поки ще не знайшла у вітчизняній науці поглибленого вивчення.

На наш погляд, у кримінологічній науці актуальною на сьогодні є розробка поняття «криміналізація», що має узагальнити основні риси процесу криміналізації з урахуванням особливостей його прояву щодо окремих складових предмета кримінологічної науки, основних форм вираження, соціально обумовлених тенденцій роз-

виту, інших змінних чинників, що впливають чи можуть вплинути на цей процес та адекватність наукового розуміння останнього в умовах конкретного часу та простору.

Суттєвим внеском у прирощення кримінологічних знань у цій сфері може стати вивчення процесу криміналізації особистості, яка, на наш погляд, має розглядатися як антисоціальний процес, сутність якого полягає у набутті особою криміногенних властивостей, що утворюють її індивідуальний криміногенний комплекс і під час учинення злочину надають особі, яка його вчиняє, нової якості суспільної небезпечності. Основними рисами криміналізації, виходячи з її змістовного наповнення, є антисуспільна спрямованість, соціально-правова природа, динамічність (зміна її у часі).

Завдання кримінологічної науки полягає не лише у вивченні небезпечних для суспільства явищ, процесів та механізмів деформації особистості, що призводять до формування в особі настанови на можливість вчинення кримінальних правопорушень, а й у розробці запобіжних заходів захисту суспільства від суспільно небезпечних діянь. Тому потрібно всебічне та детальне вивчення процесу набуття особою криміногенних якостей та властивостей, що обумовлюють вчинення нею злочину.

Оскільки рішення про вчинення злочину чи відмову від злочинного акту (стосовно умисних злочинів) усвідомлено приймається осудною особою, яка має індивідуальні інтелектуальні, емоційні та вольові характеристики, проблема криміналізації особистості набуває у кримінологічній науці стрижневого характеру. Вирішення цієї проблеми бачиться у розв'язанні низки завдань щодо: 1) інтеграції у теорію та практику кримінологічної науки сучасних напрацювань суміжних наук, що можуть бути використані для досліджень криміналізації особистості у сучасних умовах; 2) аналізу структури чинників криміналізації особистості; 3) розробки запобіжних заходів, що дають можливість реальної протидії цьому процесу.

Дослідження, здійснене у межах цієї статті, дозволяє зробити **висновки** про те, що термін «криміналізація» на теперішній час використовується досить широко: як для позначення поняття «криміналізація» у загальнозживаному значенні, що міститься у тлумач-

них словниках та енциклопедіях, так і щодо понять, які є складовими понятійних апаратів наук, що вивчають особливості життєдіяльності суспільства, зокрема, таких, як соціологія, психологія, кримінальне право, кримінологія. Причому кримінологія як комплексна, інтегративна наука, спираючись на понятійний апарат інших наук, формує власний глосарій, поняття якого характеризують складові предмета кримінологічної науки і не суперечать іншим наукам, а доповнюють їх змістовну частину за рахунок приєднання галузевих знань, інтегрованих кримінологією.

Перспективи подальших розвідок у даному напрямі. Випадки використання різними науками понять, що позначаються однаковими термінами, але мають відмінності у тлумаченні, обумовлені специфікою конкретної науки, і задля уникнення плутанини понять кожна наука має розвивати власний понятійний апарат, омонімічні складові якого можуть не співпадати за змістом, але, спираючись на семантичну основу, розкривати окремі змістовні грані таких понять, збагачуючи їх розуміння.

У науці кримінального права «криміналізація» означає результат, що полягає у визнанні вищим законодавчим органом певного суспільно небезпечного явища злочинним діянням, а з точки зору кримінології поняття «криміналізація» розглядається як антисоціальний процес, що полягає у набутті певним об'єктом криміногенних властивостей. До таких об'єктів належать соціум взагалі та окремі сфери його життєдіяльності, зокрема, широкі прошарки населення, малі соціальні групи, окремі особи тощо. Дослідження кримінологічною наукою особливостей криміналізації окремих об'єктів відкриє нові можливості щодо підвищення ефективності протидії суспільно небезпечним явищам та антисоціальним процесам у правовому суспільстві. Інтегративний підхід, який використовується кримінологією, розширює можливості пізнання досліджуваних явищ та сприяє науковому прогресу.

Перелік літератури

1. Кримінологія : підручник / В. В. Голіна, Б. М. Головкін, М. Ю. Валуйська та ін. ; за ред.: В. В. Голіни, Б. М. Головкіна. – Х. : Право, 2014. – 440 с.

2. Кримінологія. Загальна та Особлива частини : підручник / за заг. ред. В. В. Голіни. – 2-ге вид., перероб. і допов. – Х. : Право, 2009. – 288 с.
3. Философский словарь / под ред.: М. М. Розенталь, П. Ф. Юдин. – М. : Политиздат, 1963. – 544 с.
4. Панов М. І. Вибрані наукові праці з проблем правознавства / М. І. Панов ; упоряд.: Н. О. Гуторова, Ю. П. Дзюба. – К. : Ін Юре, 2010. – 812 с.
5. Ожегов С. И. Толковый словарь русского языка. 70 000 слов / С. И. Ожегов ; Акад. наук СССР, Ин-т рус. яз. ; под ред. Н. Ю. Шведовой. – 23-е изд., испр. – М. : Рус. яз., 1991. – 917 с.
6. Ожегов С. И. Толковый словарь русского языка (онлайн-версия) [Электронный ресурс] / С. И. Ожегов, Н. Ю. Шведова // Classes.ru. Иностранные языки для всех. Словари онлайн. – Режим доступа: <http://www.classes.ru/all-russian/russian-dictionary-Ozhegov-term-13427.htm> (дата звернення: 24.11.2015). – Заголовок з екрана.
7. Юридична енциклопедія : в 6 т. / Нац. акад. наук України, Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України ; редкол.: Ю. С. Шемшученко (голова редкол.) та ін. – К. : Вид-во «Укр. енцикл.» ім. М. П. Бажана, 2001. – Т. 3 : К – М. – 792 с.
8. Дарнопих Г. Ю. Криміналізація суспільства як загроза економічній безпеці держави / Г. Ю. Дарнопих // Економіка та управління господарським комплексом: теорія і практика сучасності : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., 27 берез. 2014 р., м. Луганськ. – Дніпропетровськ, 2014. – С. 131–133.
9. Ляшенко Н. О. Проблеми соціалізації дітей в сучасній Україні / Н. О. Ляшенко // Вісн. Нац. ун-ту внутр. справ. – 2006. – Вип. 36. – С. 342–347.
10. Маслій І. В. Інституційний механізм протидії криміналізації економіки: кримінологічне дослідження : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / І. В. Маслій ; Нац. ун-т «Одес. юрид. акад.». – О., 2015. – 19 с.
11. Каменский Е. Г. Особенности социокультурного процесса криминализации личности в современном российском обществе : дис. ... канд. социолог. наук : 22.00.06 / Е. Г. Каменский ; Курск. гос. техн. ун-т. – Курск, 2005. – 163 с.
12. Концепція розвитку кримінологічної науки в Україні на початку ХХІ століття // Інформ. бюл. / Акад. прав. наук України, Координац. бюро з проблем кримінології. – К., 2002. – № 5. – С. 5–29.
13. Валуцька М. Ю. Деякі аспекти усунення соціальних та морально-психологічних причин, що призводять до криміналізації окремих індивідів

/ М. Ю. Валуйська // Проблеми законності : республік. міжвідом. наук. зб. / відп. ред. В. Я. Тацій. – Х. : Нац. юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого, 2005. – Вип. 72. – С. 140–145.

Транслітерація переліку літератури

1. Kryminolohiya : pidruchnyk [Criminology : a Textbook]. Kharkov : Pravo, 2014, 440 p. [in Ukrainian].
2. Kryminolohiya. Zahal'na ta Osoblyva chastyny : pidruchnyk [Criminology. General and Special Parts: Textbook]. Kharkov : Pravo, 2009, 288 p. [in Ukrainian].
3. Filosofskiy slovar [Philosophical dictionary]. Moskow : Politizdat, 1963, 544 p. [in Russian].
4. Panov M. I. Vybrani naukovy pratsi z problem pravoznavstva [Selected research papers on issues of law]. Kiev : In Yure, 2010, 812 p. [in Ukrainian].
5. Ozhegov S. I. Tolkovyyi slovar russkogo yazyika. 70 000 slov [Explanatory dictionary of Russian language. 70,000 words]. Moskow : Rus. yaz., 1991, 917 p. [in Russian].
6. Ozhegov S. I. Tolkovyyi slovar russkogo yazyika (onlayn versiya) [Explanatory dictionary of Russian language (online version)]. Inostrannyye yazyiki dlya vseh. Slovare onlayn [Foreign languages for all. online dictionary]. Available at : <http://www.classes.ru/all-russian/russian-dictionary-Ozhegov-term-13427.htm> (accessed 24 november 2015) [in Russian].
7. Yurydychna entsyklopediya [Legal Encyclopedia]. Kiev : Vyd-vo «Ukr. entsykl.» im. M. P. Bazhana, 2001, 792 p. [in Ukrainian].
8. Darnopykh H. Yu. Kryminalizatsiya suspil'stva yak zahroza ekonomichnyi bezpetsi derzhavy [The criminalization of society as a threat to the economic security of the state] Ekonomika ta upravlinnya hospodars'kym kompleksom: teoriya i praktyka suchasnosti [Economics and management of economic complex: the theory and practice of modern]. Dnipropetrovs'k, 2014, pp. 131–133. [in Ukrainian].
9. Lyashenko N. O. Problemy sotsializatsiyi ditey v suchasniy Ukraini [Problems of socialization of children in modern Ukraine]. 2006, vol. 36, pp. 342–347. [in Ukrainian].
10. Masliy I. V. Instytutsiynny mekhanizm protydyi kryminalizatsiyi ekonomiky: kryminolohichne doslidzhennya [The institutional mechanism for combating the criminalization of the economy: criminological research]. Odesa, 2015, 19 p. [in Ukrainian].

11. Kamenskyy E. H. Osobennosty sotsyokul'turnoho protsessa krymynalyzatsyy lychnosti v sovremennom rossyyskom obshchestve [Features of the socio-cultural process of criminalization of the person in a modern Russian society]. Kursk, 2005, 163 p. [in Russian].

12. Kontseptsiya rozvytku kryminolohichnoyi nauky v Ukrayini na pochatku XX stolittya [The concept of criminological science in Ukraine at the beginning of the XXI century]. Akad. prav. nauk Ukrayiny, Koordynats. byuro z problem kryminolohiyi. – Kiev, 2002, no. 5, pp. 5–29. [in Ukrainian].

13. Valuiska M. Y. Deyaki aspekty usunennya sotsial'nykh ta moral'no-psykholohichnykh prychnyn, shcho pryzvodyat' do kryminalizatsiyi okremykh indivyidiv [Some aspects of addressing the social, moral and psychological causes that lead to the criminalization of individuals]. Problemy zakonnosti : respublik. mizhvidom. nauk. zb. Kharkov : Nats. yuryd. akad. Ukrayiny im. Yaroslava Mudroho, 2005, vol. 72, pp. 140–145 [in Ukrainian].

Валуйська М. Ю. Криміналізація у понятійному апараті кримінологічної науки

Стаття присвячена проблемі поняття «криміналізація» у понятійному апараті кримінологічної науки та співвідношення цієї дефініції з аналогічною у понятійних апаратах кримінального права та соціології. Розглядається етимологія слова «криміналізація», його загальнолітературне тлумачення, особливості застосування у різних сферах життєдіяльності суспільства. Окрему увагу приділено специфіці поняття «криміналізація» у кримінальному праві. Аналізуються сучасні підходи щодо використання означеного поняття для характеристики суспільних процесів соціологією та кримінологією. Досліджується питання співвідношення лексем «поняття» та «термін». У Концепції розвитку кримінологічної науки в Україні на початку XXI століття зазначається актуальність розкриття форми та змісту криміналізації особистості. Автор висловлює власну думку про те, що криміналізація особистості є антисоціальним процесом, сутність якого полягає у набутті особою криміногенних властивостей, які утворюють її індивідуальний криміногенний комплекс і під час учинення злочину надають особі, що його вчиняє, нової якості суспільної небезпечності. Дослідження кримінологічною наукою особливостей криміналізації окремих об'єктів відкриває нові можливості щодо підвищення ефективності протидії суспільно небезпечним явищам та процесам у правовому суспільстві.

Ключові слова: понятійний апарат кримінологічної науки, понятійний апарат кримінального права, поняття, термін, особистість злочинця, криміналізація, криміналізація особистості.

Валуйская М. Ю. Криминализация в понятийном аппарате криминологической науки

Статья посвящена проблеме понятия «криминализация» в понятийном аппарате криминологической науки и соотношения этой дефиниции с аналогичной в понятийных аппаратах уголовного права и социологии. Рассматривается этимология слова «криминализация», его общелитературное толкование, особенности применения в различных сферах жизнедеятельности общества. Особое внимание уделено специфике понятия «криминализация» в уголовном праве. Анализируются современные подходы к использованию указанного понятия для характеристики общественных процессов социологией и криминологией. Исследуется вопрос соотношения лексем «понятие» и «термин». В Концепции развития криминологической науки в Украине в начале XXI века отмечается актуальность раскрытия формы и содержания криминализации личности. Автор статьи высказывает мнение о том, что криминализация личности является антисоциальным процессом, сущность которого заключается в приобретении личностью криминогенных свойств, которые образуют ее индивидуальный криминогенный комплекс и при совершении преступления придают личности новое качество общественной опасности. Исследование криминологической наукой особенностей криминализации отдельных объектов откроет новые возможности по повышению эффективности противодействия общественно опасным явлениям и процессам в правовом обществе.

Ключевые слова: понятийный аппарат криминологической науки, понятийный аппарат уголовного права, понятие, термин, личность преступника, криминализация, криминализация личности.

Valuiska M. Yu. Criminalization in the Conceptual Apparatus of Criminological Science

The article is devoted to the problem of «criminalization» of the concept in the conceptual apparatus of criminological science and the ratio of this definition with the similar one in the conceptual apparatus of Criminal law and Sociology. We consider the etymology of the word «criminalization»: its general interpretation and its feature of use in various spheres of society. Particular attention is given to the specifics of the concept of «criminalization» in Criminal law. We analyze modern approaches of the use of this concept to characterize social processes of Sociology and Criminology. The author studies the relation of lexemes «concept» and «term». In development concept of criminological science in Ukraine at the beginning of the XXI century relevance of disclosure of form and content of the person criminalization is noted. The author indicates

that the person criminalization is antisocial process, its essence is to obtain the individual criminogenic characteristics that constitute his or her individual criminogenic complex and when a person commits a crime, they gain new quality of public danger. The criminological study of specifics of particular objects criminalization will open new possibilities for increasing of effective counteraction against socially dangerous phenomena and processes in jural society.

Key words: *conceptual apparatus of criminological science, conceptual apparatus of Criminal law, concept, term, the person of a criminal, criminalization, criminalization of a person.*